

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT
GLASLO IN LASTNINA SLOVENSKEGA NARODA
PODPORNE JEDNOTE
Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Narodna in Zdravstvena društva (izven Chicago) in Kanada
\$4.00 na leto, \$3.00 na pol leta, \$1.50 za četrt leta; za Chicago
in Cileto \$7.50 na leto, \$4.50 na pol leta; za inozemstvo
\$9.00.

Subscription rates for the United States (except Chicago)
and Canada \$4.00 per year, Chicago and Cileto \$7.50 per year,
foreign countries \$9.00 per year.

Cene glaslov po dopolnili. — Rokopisni dopisi in naročninski
listi ne vračajo. Rokopisni dopisi morajo biti jasni, po-
stojni, pisani, brez poudarka, brez poudarka, brez poudarka,
brez poudarka.

Advertising rates on agreement. — Manuscripts of commu-
nications and unsolicited articles will not be returned. Other
manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned
to sender only when accompanied by self-addressed and stamped
envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom

PROSVETA

2627-59 So. Lawrence Ave., Chicago, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Dotem v obkrožju na primer (Jan. 31, 1938), poleg vsakega
imena na naslovu pomeni, da vam je s tem dotekom potekla na-
ročnina. Ponovite jo pravilno, da se vam list ne ustavi.

Kaj je s stavbno industrijo

Vsi ameriški krogi od delavskih na enem koncu do kapitalističnih na drugem se strinjajo, da je v Združenih državah akutna stanovanjska kriza.

V Ameriki primanjkuje danes najmanj tri milijone stanovanj. Od leta 1930 ni več normalnega tempa v gradnji stanovanjskih hiš in kolikor grade, je to zelo malo in le za silo. Stanovanjski problem je danes največji v Ameriki.

Vsi krogi se strinjajo, da ta problem potrebuje nujne rešitve, ko pa pridejo do vprašanja, kako naj se ta problem reši, tedaj je pa toliko mnenj kolikor je krogov. Vsakdo ima svojo idejo in svoj načrt. Na ta način ne bo problem nikdar rešen.

Predsednik Roosevelt že dve leti dreza privatne kroge, naj se zedinijo za rešitev tega problema, ko pa le ni bilo nič do letošnje zime, je predložil kongresu federalni stanovanjski program, po katerem bo vlada financirala gradnjo hiš. Ta program je bil že sprejet v kongresu.

John L. Lewis, vodja unij CIO, zahteva, naj vlada investira pet milijard dolarjev iz sklada socialne zaščite v gradnjo stanovanjskih hiš. Na ta način—pravi Lewis—bi vlada z enim mahom ubila dve vrani: pomanjkanje stanovanj in brezposelnost.

Zdi se, da glavno vprašanje v tem vprašanju je, kdo naj začne z gradnjo, vlada ali privatni kapital. Roosevelt je, kakor po navadi, za kompromis, da gresta oba na delo; vlada naj pomaga privatnemu kapitalu. Privatni kapital ima kopice izgovorov. Prilika za veliko aktivnost je ogromna, ampak dobička ne bo dosti, kajti gradbeni material je drag in plače stavbnih delavcev so visoke, povzru pa je še kontrola vlade.

Zemljiški spekulanti in gradbeni pogodbeniki, ki so v preteklosti odnesli od vsakega velikega projekta največ šepa, hočejo tudi zdaj vse sami pograbiti; tem parazitom se ne bo nikdar posvetilo, da nekdanji zlati časi za njih so odšli za vselej. Lastniki gradbenega materiala tudi nočejo spustiti cen. In končno stavbni delavci—zadnja delavska aristokracija v Ameriki, ki se čvrsto drži svojih starih strokovnih unij—ki prejema po \$12 do \$15 na osem ur, kadar delajo, tudi stoje kot skala pri svojih starih plačah.

Med tem se pa zdi, da ameriška iznajdljivost, ki mogočno prodira na vseh koncih in krajih, ne pride v stavbarstvu nikamor. Gradnja stavb je še edina industrija v Ameriki, ki je še danes v dobi konjskega voza. Ne more pa ne more se pomakniti v masno produkcijo, da bi se na ta način produkt potisočeri in scenili.

Tako se nam zdi, v resnici pa je tudi v stavbarstvu že dovolj praktičnih iznajdb, ampak kapitalistična požrešnost jih drži v kotu in pri tem pomagajo kapitalistom (bankirjem in gradbenim pogodbenikom) tudi voditelji stavbnih unij. Znano je, da bi lahko že danes gradili v tovarnah vse mogoče stavbe v kosih iz železa in opeke, ki bi jih nadomestili opeko in kamen—ta material je veliko boljše kot opeka in kamen—gradili bi te kose v masni produkciji, katere bi potem razvažali in sestavili, kjerkoli bi kdo hotel. Ali ves ta proces mora čakati zaradi trne odločujočih krogov. Bankirji raje drže svoj kapital pasiven, kakor da bi popustili in voditelji stavbnih unij raje drže stavbne delavce v brezposelnosti devet mesecev v letu, kakor da bi se podali in dovolili delavcem, da bi delali vsak dan v letu za nekoliko nižje mezde v masni stavbni industriji.

Pred problemom stojimo, ampak ne vemo še, kdaj in kako bo rešen. Nikogar ni, ki bi energično zamahnil in presegel ta gordijski voz.

John Lewis se zdi energičen mož, a tudi on ni kos temu problemu. Nekdo bi moral priti v tem velikem psihološkem momentu, ki bi dal energično vzpodbudo organiziranju—mogočne kooperativne za masno proizvajanje hiš in druge posojilne kooperativne za nabavo stavbišča ter postavljanje poslopij. Obe kooperativi bi morali poslovati skupno oziroma lahko bi bila ena sama kooperativa, katere bi na ta način še le ustvarila stavbno industrijo v Ameriki in zaposlila v tej novi industriji od pet do deset milijonov delavcev.

Velike krize so običajno velike dobe, v katerih se pojavljajo velike nove stvari. Ali bo velika ameriška kriza, ki se vleče že osem let, porodila veliko novo, masno industrijo v stavbinstvu?

Glaskovi iz naselbin

Pred velikimi dogodki

Milwaukee, Wis. — Kakor v nebesih, tako na zemlji. Kakor drugod, tako tudi pri nas. Imamo pač vsi skupaj enega boga in enak boj za življenjski obost. Nekateri delamo po nekaj dni na teden, nekateri pa nič. Tako je bog odločil in po božji volji živimo vsi enako in polagamo upanje na boljšo bodočnost.

V tem kritičnem času, ko nas napadajo in oblegajo vsakdanje skrbi, se med seboj lepo po krščansko pripravljamo, kakor je naša stara navada, in drug na drugega zvrčamo krivdo ter se boječe med seboj sprašujemo, kam hitimo.

Osemletna kriza nas po krivih potih vodi v klerofašistično naračje, to lahko vsakdo vidi, ki ne gleda skozi črna očala v bodočnost.

Kadar premišljujem o bedi in trpljenju delavstva, o razvoju velikih dogodkov, ki se dnevno odigravajo na delavskem obzorju, se obenem tudi spominjam mojega pokojnega prijatelja F. Novaka, ki je pred nekako dvajsetimi leti govoril in pisal, da se bliža gospodarski polom in da smo pred pragom velikih dogodkov, ki se bodo v bližnji bodočnosti odigravali na političnem polju med delom in kapitalom.

In baš par let pred svojo smrtjo je govoril, da fašizem v Ameriki dviga svojo strupeno glavo in ameriško delavstvo ponuja svojo grdo in krvavo roko v beli rokavici. To lahko opazi že vsak siromak, ki še nekoliko misli s svojimi možgani.

Dobro se zavedamo, da je svet že dosegel rekord v oboroževanju, pa še ni konca v bližnji tekmi za novo krvotilje. Nikdo ne ve, kakšen bo ta boj, vemo le to, da bo boj med demokracijo in fašizmom, ali bolje: med delom in kapitalom, od katerega je odvisna delavska svoboda.

Od časa do časa čitam tukajšnji Hearstov list, ki je po zadnji stavki časnikarjev spremenil ime; prej se je imenoval Wisconsin News, po zadnji stavki pa za zadovoljen s imenom Milwaukee News. V tem listu od časa do časa čitamo Hearstove članke, v katerih omenja, da sedanji evropski in azijski položaj ne sme zanimati Amerike, ker je varna pred vsemi zunanjimi sovražniki, ni pa varna pred svojimi, notranjimi rdečkarji. Zdi se mi, da žihar rečem in zapišem tole: Ko bi bil med sovjetsko Rusijo in Ameriko tak nesporazum kakor z Japonsko, bi bil Hearst prvi, ki bi priporočal in zahteval oboroženo intervencijo. Ker je pa Japonska na strani velekapitala v okviru klerofašizma, pa piše, da smo varni od zunaj. Če ni delavstvo v tej dolgotrajni krizi prespalo in pozabilo na svoje življenje, se mora zavedati tega: Če je bil kdaj skupni delavski nastop potreben, ni bil še nikoli tako potreben kakor je potreben zdaj; prvič zato, da pomandramo klerofašistično pošast, drugič pa zato, da ohranimo naše kulturne, podpirne in strokovne organizacije. Za skupni nastop bomo sposobni pa le takrat, kadar bomo politično organizirani v socialistični stranki.

V zadnjih petih letih je delavstvo storilo velik korak naprej, ker se je v tako ogromnem številu organiziralo v strokovnih organizacijah. Toda kaj pa nam koristijo te naše strokovne organizacije zdaj, ko smo brez dela in ko se preživljamo od dobrotne podpore in ko nekateri s krampom in lopato lačijo skorjico kruha za sebe in svoje družine.

Predno dobimo na to vprašanje pravičen odgovor, je potrebno, da se pogledimo v zgodovino nemškega, avstrijskega in italijanskega delavstva, ki je bilo strokovno zelo dobro organizirano.

Prišel je klerofašizem, jih oropal za civilne svobodščine in jim uničil strokovne in vse druge organizacije. Zdaj so večji sužnji nego so bili njih predniki za časa fevdalizma.

Zato ponovno poudarjam, če hočemo obdržati naše strokovne organizacije, se moramo tudi politično organizirati in v postavljanje izvoliti naše delavske kandidate, ki bodo z veseljem in navdušenjem delali za mir in za blagostanje človeške družbe.

Pisal bi še več, pa me je predolgo nadlegoval in zadržal neki radio-reporter, ki je nalašč prišel z južne strani vohuniti, kakšno maskeradno skupino smo organizirali za 19. februarja. Ni moja navada lagati. In da sem se ga preje odkrižal, sem mu dal klobaso in vrček vina, potem sem mu pa pod pogojem, da bo tiho, zaupal skrivnost naše skupine.

Imenuje se klerofašistična sila, in je organizirana takole: Kraljica Amerikanskega Slovence nese pokonci svoj pobožni časopis "upside down", za njo kimajo kozli in kozlički, mlada jagnjeta in stare ovce, za katerimi zmagonosno koraka pastir, debeli župnik, ki z eno roko drži figo v žepu, v drugi pa bič in z njim poka. Na hrstu nosi tablico s sledečim napisom: Naprej, prokleta čreda beraška! Glasno se je zakrohotal, se poslovil in mislil, da je vse izvedel.

Dotično maskeradno zabavo priredi milvauska okrožna federacija SNPJ in je v zvezi z okusnim prigrizkom, dobro pijačo, godbo in plesom, ali bolje rečeno: prava domača zabava. Vrš se v soboto večer dne 19. febr. v dvorani SST.

Vabljeni so posamezne skupine, da se udeležijo nagrad v gotovini. Ravno tako tudi naši znanci in prijatelji, zlasti pa članstvo naših osmih krajevnih društev SNPJ, naj se te zabave polnočestvilo udeležijo. Zabave bo dovolj za vse, zato pridite vsi od vseh strani. Začetek točno ob 7. uri zvečer. Vstopnina samo 30 centov. Bodete se veselo zabavali s članstvom, znanci in prijatelji.

L. Ambrozich.

Nekaj o krivicah

Sharon, Pa. — Dovolj imam časa za čitanje in pisanje. Za enkrat se bom omejil na razmere, v kakršnih živimo. Vzemimo položaj, v katerem se sedaj nahajamo ameriški delavci. Kaj imamo danes od našega truda, polnega in dolgoletnega dela? Prazne žepa, izžrpane mišice in živce.

Mussolini pravi, da bo rešil svet. Ima najbrže prav, ker tudi v Ameriki smo začeli upoštevati polento.

Lepo je govoriti o pravicah in svobodi, o bratstvu in enakopravnosti, če je tega deležna vsa človeška družba. Toda kaj mi pomaga pravica, če vidim, da ni tako kakor bi moralo biti, a si ne morem pomagati. Kaj mi pomaga govoriti o velikanskem napredku v izobrazbi in umetnosti, v tehničnih iznajdbah in socialnih napravah, če je človek kot zaklet v svoji usodi od zibelke do groba? Pravo suženjsko življenje. Pomanjkanje vseh življenjskih potrebščin, in to le zato, ker smo bili preveč pridni. Za nagrado mora sedaj ta velika delavska masa gledati z obupom v bodočnost.

Gotovo je to, da razmere, v katerih živimo, so krivične, ker ne dajejo vsem enako in ne jemljejo od vseh enako. Kar zahtevamo v imenu trpečega človeštva, je enaka prilika za vse. Ako družinski oče nima dela in zaslužka, se nihče ne briga zanj, čeprav pripada med najvišja bitja na svetu, toda ne med srečnejši in upoštevnejši bitja. K večjemu mu pravijo: pomagaj si sam, pa ti bo bog pomagal. Če lačni otroci vpijejo doma: kruha nam dajte, mati in oče sicer gledata svoje gladne otroke, toda

John M. Allison, tajnik ameriškega poslanstva v Nankingu, ki ga je nedavno napadel neki japonski vojak.

kruha jim ne moreta dati, ker ga nimata. Ako je človek lačen in nima centa v žepu, tedaj lahko leže ponoči na golo zemljo in tam čaka, da umre. Če smrt ne nastopi do jutra in če ga najdejo umirati tam na tuji lastnini, se mu lahko pripeti, da ga odvedejo naravnost v zapor, kjer lahko izdihne malo hitreje.

Skoro vsak dan slišimo visoko doneče besede, da živimo v krščanski civilizaciji, ki sloni na naukih onega, ki je učil: lačne nasititi, žejne napojiti, nage obleči, in ki je postavil nauk: ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe. Ko pa so videli in slišali duhovni, farizeji in drugi hinavci, kaj uči ta ljudski učitelj, so ga približi na križ.

Sveda si je delavec veliko sam kriv tega žalostnega položaja, v katerem se nahajamo. Delavec, predstavljaj si na primer, da imaš puško v roki in da v samoti srečaš bandita, kateri pa nima puške. Ti delavec ga lahko premagaš. Toda namesto, da se mu postaviš po robu, mu ne premišljeno izročiš puško, narkar ti poreče: No, sedaj, ko si mi dal puško, mi moraš dati še vse ostalo, kar imaš, drugače te uničim.

Jack Yert, 262.

O tem in onem

Canonsburg, Pa. — Ker sem tudi jaz med Tomaži, ki ne verujejo v čudeže, se nikakor ne strinjam z onimi, ki še vedno pričakujejo Mojzesa, vsled česar se huje in huje pogrezamo v bedo in negotovost. Z njimi vred mora trpeti tudi naša napredna masa, ki brez prešledka uči in bodri naivno ljudstvo k spoznanju in za življenje na tem svetu.

Na letni seji federacije SNPJ za zapadno Penno so se mi zelo dopadle razne razprave o problemih, pred katerimi stojimo vsi. Naši interesi niso samo v podpori, kakor to navajajo svoje člane nekatere druge podporne organizacije, marveč so splošni. Vseh delavskih organizacij je sveta dolžnost, da se borijo proti bremenu, pod katerim vsi ječimo. Poleg drugih važnih sklepov te seje je bil sklep za združenje vseh podpornih organizacij. Za to se moramo pričiti bolj resno zanimati, kakor smo se do sedaj. Bič, ki nam ga plete vladajoči razred, nam lahko razbije vse podporne organizacije, če ne bomo dovolj močni. Prisiljeni bomo pobirati drobtine pod mizo gospodarjev, čeprav držimo pokonci ves stebel današnje družbe. Zakaj nam ne bi posijalo isto solnce svobode, kakor sije na našim nasprotnikom in izkoriščevalcem, ki nastopajo združeno proti nam, da nas čim bolj izžemajo? Zakaj bi v složnosti ne posnemali kapitalistov, ki po nebeški ohceti prav tako hrepenijo kakor naivna delavska para, oziroma jo prvi uživajo na tem svetu, drugi naj bi se pa z njo zadovoljili na "onem svetu"? Kapitalisti so tudi raznih verskih prepričanj, toda kadar gre za njih gospodarske, politične in socialne interese, so združeni, vsled česar nas razdruženo večino lahko vladajo. Nebesa uživajo na tem svetu, nam pa s figo v žepu obljubljajo demokracijo.

Tako bi moralo biti tudi za nas, za produktivni razred kmetov, da se pričnemo združevati okrog raztresenih podpornih in industrijskih ali unijskih organizacij ter tako naprej v delavsko-farmarski stranki, s katero bomo lahko pometli vso spekulacijsko in fašistično nakano, kot tudi z mrho depresije. Da pa pridemo do tega cilja, bo moralo preprosto članstvo, ki je lastnik svojih ustanov, prijeti za metlo in pomesti z zastarelimi voditelji, ki se bolj zanimajo za svoje suknjičje ali stolčke kakor pa za interese trpečega članstva.

Tudi v naši okolici imamo kapitaliste, ki so v sedeči stavki, kot so drugod. Edina izjema je Standard Tin Plate, pri kateri se še nekaj obratuje in pri kateri se hvalijo bossi, da imajo bogate delavce. Jeklarska unija Amalgamated je imela dosti posla, da jih je organizirala in prisilila kompanijo na podpis kolektivne pogodbe. Ta pogodba v kratkem poteče in bossi so že pričeli govoriti, da jih ne bo za to doba število v uniji, da bi bila pogoda obnovljena, kar pomeni, da bi bili ob unijo. Upam, da Slovence, ki tam delajo, ne zažene ta sramota. Saj imajo dobre učitelje — Prosveto, Prole-

Charles P. Howard, predsednik tiskarske unije

tarca. Cankarjev Glasnik in še nekatere druge. Samo obdržimo si program socialne demokracije.

Socialistični klub št. 118 JSZ, ki goji napredno, delavsko kulturno in politično gibanje, vabi občinstvo od tu in iz okolice na veselico, ki bo v soboto večer dne 26. februarja v tukajšnji dvorani društva Postojnska jama. Vsi ste dobrodošli in že vnaprej pozdravljeni.

Obenem prosim tudi one, ki imajo še tikete za nabavo moje umetne noge, naj jih čim prej poskusijo razpežati, da bo stvar že enkrat urejena, ker nekateri že težko čakajo.

M. Tekave, 138.

Plesna veselica

Johnstown, Pa. — Prihodnjo soboto zvečer, dne 19. februarja, priredi organizacija Citizens Club plesno veselico v Slovenskem domu na Moxhamu. Ples se prične točno ob devetih. Igral bo orkester Louisa Keplerja. Vstopnina 25c. Za dobro postrežbo bo skrbel odbor. Vabljeni vsi.

Frank Koreltz, tajnik.

Delavska stranka odpira nove urade

Njen vpliv narašča v New Yorku

New York. — (FP) — Alex Rose, tajnik ameriške delavske stranke, je naznanil, da je stranka odprla urade v Buffalu, Rochesteru, Binghamtonu, Syracuseu in nekaterih drugih newyorških mestih. V vseh bo postavila svoje kandidate za mestne in državne urade pri prihodnjih volitvah.

Poslanci, ki so bili izvoljeni v državno zbornico na listi ameriške delavske stranke, so predložili zakonski načrt, da država prisloži na pomoč mestom, ki hočejo postaviti občinske elektrarne in mlekarne proti privatnim, ki navijajo cene in odirajo odjemalce.

Herbert Morrison, vodja delavske stranke v Angliji, bo imel več konferenc z reprezentanti ameriške delavske stranke, ko pride v Ameriko na obisk. Razgovor bo o tehničnih, vzgojnih in organizatoričnih metodah.

Cene potrebščin se nekoliko znižale

V treh mesecih so padle le 0.6%

Washington. — (FP) — V treh mesecih, od 15. septembra do 15. decembra 1937, so se življenske potrebščine znižale za spoznanje, za 0.6%, poročajo zvezni delavski departament. Njegovo poročilo se nanaša na študij cen v 36 mestih.

Cene živilec na splošno so padle 3.7%, cene vseh drugih potrebščin pa so se dvignile. Izjema so San Francisco, Cleveland, Memphis, Detroit in Buffalo, kjer so se življenski stroški za spoznanje dvignili. Najbolj so padle cene v Bostonu, in sicer 2.3%, najbolj pa so se dvignile v Detroitu — za 1.1%.

Cene potrebščin, ki jih kupujejo delavci in slabše plačani u službenci, so v decembru znašale 84.5% v primeru z indeksom leta 1923-25, ki je označen za 100. V decembru so bile cene 2.5 višje kakor pa pred enim letom, 13.4% višje kakor junija leta 1933, toda 15.2% nižje kakor decembra 1929.

Tedenski odmevi

Anton Garden

Kam privede ideologija "ljudske fronte"

Naslednje vrstice naj se ne smatrajo za "rdeče strašilo", niti ne za netenje razdora v naših delavskih vrstah. Oboje prepuščam reakciji "naši" in ameriški, ki živi od tega, da slepi, navaja in razdvaja delavstvo.

V naši delavski javnosti je zadnje čase počela nastajati nekakšna "napetost", in sicer od kar so se med nami pojavili "ljudski frontarji", ki bi radi pod eno marelo, pod marelo "antifašizma" združili vse "dobre" ljudi, vse resne ne antifasiste in pristaše najširše svobode (da ne rabim besede demokracija, ker je dandanaštrasko zlorabljena na vseh straneh) in v mente, ki so vse prej ko delavsko ali napredno orientirani. Vse naj gre pod eno marelo "prifašizmu"—vsi komunisti, socialisti, republikanci, demokratje, ateisti, pristaši Rima, kapitalizma, reakcije, fašizma, narodnjaki, antizidje, etc. Skratka: vse, kar leze in gre, ako so iz tega ali drugega vzroka pripravljeni kričati proti Hitlerju in Mussoliniju, se klanjati Moskvi—ali pa tudi ne—in udrihati po—"trockistih".

Ni treba, da bi bil človek posebno učen, da zmaže nad tako "ljudsko fronto", nad takim "čapsumjem". Nisem eden onih, ki vidijo v vsem verniku veliko človeško zmoto, sovražnika napredne misli ali delavskega gibanja, toda direktno ali indirektno klanjanje rimski reakciji s strani "ljudskih frontarjev" a la stalinizem je po moji sodbi veliko samovaranje ali pa največja hinavščina. Najbrže je oboje.

Takšna mešanica, tak oportunističen, kakor propagirajo Stalinovi "komunisti", ne vodi drugam kakor v pristno reakcijo in v nevsposobno ljenje delavstva za vsak boj proti svojemu naravnemu sovražniku: kapitalizmu. To ni nikoli bolje ilustrirano kakor v Združenih državah, kjer imajo stalinisti poleg Francije in sedaj Španije najmočnejši propagandistični aparizven Rusije. Pod krinko "antifašizma" pehajo z navidežno radikalnimi frazami ameriško delavstvo direktno v naračje reakcije.

Njih vodja Earl Browder je zadnjič napisal članek v reviji New Republic, o katerem bi človek lahko mislil, ako bi ne bilo Browderjev podpis, da ga je spisal imperialistični propagandist. V tem članku on direktno hujši Ameriko na imperialistično vojno z Japonsko. Med drugim pravi: "Le poguma podkrepiti politike, katero je začrtal predsednik Roosevelt v svojem čikaškem govoru, lahko obvaruje našo deželo in VES KAPITALISTIČNI SVET pred neprimerno reakcijo in katastrofo."

To je le ena cvetka z vrta "ljudskih frontarjev". Včasih ni bila komunistom nobena stvar dovolj revolucionarna in "r-r-revolucionarna". Propagirali so neizprosno razredni boj in živele za boljševo revolucijo. Delavske organizacije in stranke, ki jim niso hotele slediti, so diti povelpem Moskve, so enostavno razbijali.

Zdaj, po zadnjem kongresu internacionale, se vrgli v drugi ekstrem. Na smetišče so vržne le vse nauke "leninizma" in marksizma, vse celo vse nauke najbolj desničarskih socialistov. S psevdoradikalnimi frazami pehajo delavstvo direktno v tabor reakcije. Nekaj le do lanskega poletja, so z vso silo propagirali ustanovitev delavske stranke. Zdaj so na voliniji aktivni s sabotiranjem tega gibanja, le razredna delavska stranka ni v skladu z ideologijo "ljudskega frontizma", to je s sodelovanjem delavstva in malomeščanskega ali pa reakcionarnega elementa v politiki. Ideal je postal delavska nestranskostranska liga, in sicer taka liga, ki se bo posluževala demokratske republikanske stranke, taka liga, ki bo delavstvo proč od ustanovitve svoje lastne stranke, proč od razredne delavske politike.

Mogoče mislite, da pretiravam. Naj navedem sledeči dogodek. Na eni zadnjih sej čikaških časnikarske unije je nastopil kot govornik slovni agent krznarske unije po imenu Galsteen, eden izmed vodilnih komunistov v Chicagu. Govoril je o potrebi delavske politične akcije. Toda o kakšni? "Pod vodstvom delavske nestranskostranske lige bomo v Chicagu pri organizirani REPUBLIKANSKE IN DEMOKRATSKE KLUBE po volilnih okrožjih," dejal ta komunistični propovednik "ljudske fronte". O stilih incidentih prihajajo poročila iz raznih krajev dežele. Skoraj že ne ločijo "komunista" od demokrata.

In ker nekateri komunisti dvetijo za tako takšno nezadnjaštva in skrajnega oportunitizma, nečemo postati "komunistični demokratje", jim kimati, smo v obeh pittsburskih "naprednih" postali—"trockisti", razdiralci sloge in vsem še vse.—O tem se še vidimo.

Pred dvajsetimi leti

(Iz Prosvete z dne 15. februarja 1918)

Domače vesti. SRZ je imelo dobro obiskarshod v Milwaukeeju, Wis.

Delavske vesti. Vlada preiskava je razpila pasje delavske razmere v čikaških klavcah.

Svetovna vojna. Nemška vlada izjavlja, da vojna z Rusijo še ni končana, ker mirovna pogodba še ni podpisana.

Sovjetska Rusija. Rusija je v čudnem položaju. Ruske armade zapuščajo bojišča, nemške čete gredo—za njimi v Rusijo.

Vesti s Primorskega

Nazadovanje rojstev v Trstu

Te dni so bili objavljeni glavni populacijski podatki za preteklo leto. Kakor poročajo listi, je bilo lani na vsakih 10.000 prebivalcev rojenih v Trstu 191, v tržaški 163, v puljski 220, v reški 195, v neznanosti pa 386 otrok. Med vsemi 94 pokrajinami je bila zadrska pokrajina na prvem, tržaška pa na 82. mestu. V pokrajinah glavnih mestih pa se je rodilo: v Zadru po 394, v Pulji po 177, na reki po 184, v Trstu po 142, v Gorici pa po 188 otrok na vsakih 10.000 ljudi. Zadar je bil na drugem mestu, Trst pa na 87. mestu.

To poslednje dejstvo je izrazilo v tržaški fašistični javnosti veliko pozornost in vznemirjenje, ki ga "Popolo di Trieste" tudi posebej beleži. List pravi, da je glavni vzrok nazadovanja rojstev v Trstu očitno le prostovoljna sterilnost ljudi, pojav, ki je predvsem moralnega značaja. "Piccolo" ga smatra glede na uspešni razvoj Italije na raznih področjih, za neke vrste izdajstvo, s katerim naj bi se izpogajal obstoj naroda in države.

Dejansko so rojstva v Trstu znatno nazadovale. L. 1800 jih je bilo po 480 na 10 tisoč prebivalcev, l. 1870 po 420, 1890 po 340, 1910 po 320, 1920 še po 300, l. 1925 le še po 170, l. 1928 po 150 in lani 142 otrok na vsakih 10.000 prebivalcev. Posebno velik je bil padec rojstev od l. 1920 do 1925. Tedaj se je pričelo omejevanje priseljevanja ljudi iz bližnjih podeželskih krajev, zato pa je naraščalo priseljevanje iz drugih pokrajin. Tudi vobče so se ljudje pričeli prilagajati novim kulturnim, socialnim in gospodarskim razmeram.

V Pulji je podlegel poškodbam primarij tamkajšnje bolnice dr. Pepi, ki ga je pred kratkim, kakor smo že poročali, napadel neki zlobni delavec in ga z več strelci iz revolverja smrtno nevarno poškodoval. Spetkati se je kazalo, da mu bodo rešili življenje, zadnje dni pa so nastopile komplikacije, ki se jim ni mogel več upirati.

Borba proti malariji. Te dni je v Trstu zasedal pokrajinski odbor za borbo proti malariji, ki se je zmerom pojavljala zlasti v krajih onstran Doberdoba. V Trstju so že pred leti ustanovili diagnostični center, ki nadzira in podpira delovanje zdravnikov v posameznih krajih. V Skočjanu ob Soči imajo tudi posebno sanitetsko postajo. Na seji odbora je podal predsednik avtonomnega zavoda za borbo proti malariji v severovzhodnih pokrajinah dr. Garioni daljša poročila o delovanju zavoda v preteklem letu. Poročal je tudi o novem dekretu, s katerim bo v najkrajšem času zavod preurejen in izpopolnjen.

Požar. Dne 30. jan. o mraku je nastal v prodajalni trgovca Antona Di Giacoma v Trstu nevaren požar, ki so ga ljudje opazili šele, ko se je razširil že na ves lokal in je dim silil iz trgovine skozi vse španje. Gasilec je po hudih naporih uspešno oglen lokaliziral, tako da se ni razširil na vso hišo. Vse blago v trgovini in v vsa oprema sta bili seveda uničeni.

Požar v miljski ladjedelnici. V nekem skladišču ladjedelnice v Roka v Miljah pri Trstu je nastal pred dnevi velik požar. Na pomoč so bili pozvani tržaški gasilci. Požar se je med tem že zelo razširil. Gasilci so se borili proti sproščnemu elementu celih 8 ur. Ogenj je do tal uničil skladišče plutovine, poslopje je bilo dolgo 22 m in 16 široko ter je vrha napolnjeno s plutovino. Italijanski almanah in njegovi podatki o manjšinah

"Almanacco italiano", ki ga izdaja že 43 let milanska založba Emporad, je objavil letos tudi nekaj podatkov o manjšinah v Italiji. Almanah pravi, da je 97 odstotkov prebivalstva v Italiji italijanske narodnosti in da živi v novih pokrajinah, in sicer ob podoljni Adiji 230.000 Nemcev, Julijsko Krajini pa 600.000 Slovanov. V daljšem polemizmu almanah beleži te podatke tudi fašistično glasilo za Julijsko Krajino "Popolo di Trieste", ki pravi, da je v naslovu, da so to točne številke.

V svojem članku pravi list: Kar se tiče Nemcev, so nas zmerom učili, da jih je okrog 200.000 ob Gornji Adiji, okrog Trbiža in v nekaterih beneških občinah. Da je njihovo število naraslo za 30.000, nam je nekaj povsem novega. Toda recimo, da je bila številka 230.000 zapisana tja v en dan, zato pa moramo ugotoviti glede 600 tisoč Slovanov v Julijsko Krajini, da je sestavljalec almanahove statistike očitno zapisal skoraj še enkrat toliko, kakor je res.

Julijska Krajina, pravi list dalje, je dežela, ki leži med Livonom, Alpami in Kvarnerom in obsega videmsko, goriško, tržaško, reško in istrsko pokrajino. V vseh teh petih pokrajinah živijo narodnostne manjšine: Slovenci in Nemci v videmski, Slovenci in Nemci v goriški, Hrvatje v reški ter Slovenci in Hrvatje v pulski pokrajini. Prezimo neznatne drobce Nemcev okrog Trbiža! Slovenska manjšina šteje v štirih pokrajinah, v katerih živi 230 tisoč ljudi, vatevsi tudi one v Režiji in ob Nadžiji, Hrvatov pa bo, širokogrudno vzeto, v pulski in reški pokrajini 150.000.

Torej, pravi list nadalje, slovenskih tužencev v Julijsko Krajini ni 600.000, kakor trdi "Almanacco Italiano", nego okrog 380.000, če sprejmemo za obelžbo narodnosti izjavo o obsevalnem jeziku, kajti če bi hoteli doznati narodnost po rodu, ki mu pripada vsak posameznik v tej manjšini, bi bili nedvomno prijetno iznenadeni. Ne sme se n. pr. pozabiti, da je republika sv. Marka v 17. stoletju naselila po beneškem delu istrske dežele, hudo prizadeto po kugi, ljudi od vse povsod, nekaj Slovanov iz Dalmacije, nekaj Albanec s svojih posestev v Albaniji, pa Grkov iz dežel ob Jonskem in Egejskem morju. Tako je še danes v Istri dosti grških, albanških, rumunskih in dalmatinskih priimkov. Že ta križanja izključujejo, da bi bilo slovensko vse, kar se za tako izdaja. Podatki objavljeni v almanahu, zaključuje "Popolo di Trieste", ne bi bili toliko pomena, če almanah ne bi užival največjega ugleda in ne bi bil tako zelo razširjen.

V pulsko bolnico so pripeljali iz Vižinade 23 let starega kmečka fanta Alberta Legovčiča. Imel je nevarno rano na trebuh. Nekdo mu je zasadil nož tik pod žleodec v telo in mu ranil tudi drobovje. Naknadno so doznali, da je bil Legovčič ranjen pri pretepu, nastalem v neki vižinadski gostilni. Njegovo stanje je zelo resno.

V Trstu je umrl 71-letni odvetnik Pompej Robba. Zadel ga je kap. Robba je bil že pred vojno v vrstah italijanskih iredentistov. Takoj po vojni se je pridružil fašističnemu pokretu.

Kaznovani trgovci. V Labinščini je nekaj trgovcev zadnje čase prodajalo slabše vrste olja za fino olivno olje. Na prijavo nadzorstvenih organov jih je labinško sodišče dne 29. jan. obsodilo na več tisoč lir globe. Obsojeni so bili Josip Lizul ob sv. Martina na 1.000, Franja Klapis ob sv. Nedelje na 300, Anton Morel in Marija Morel iz Labrna pa na globo po 500 lir.

Zblaznjen starček umrl ob avto. Dne 26. jan. se je pripetil pri sv. Jakobu v Trstu tragičen incident. 70 let stari Maksimilijan Segec je z nožem na ulici do smrti zabodel svojo 64 let staro Viktorijo Marešičovo. Žena je v nekaj trenutkih izdihnila. Starca so prijeli sosede in ga izročili policiji. Oblasti so dognale, da je bil Segec že pred leti v tržaški norišnici. Ker je jugoslovanski državljani, so ga od tam poslali na Studenec pri Ljubljani. Pred kratkim pa mu je uspelo zbežati iz ljubljanske norišnice in se neopaženo vrniti domov v Trst. Doma so se ga silno prestrašili. Žena in avtostaja sta se pred njim zaprla v sobo, hči pa je skočila iz stanovanja skozi okno za dve nadstropji globoko na dvorišče. Le s srečo se ji ni nič zgodilo. Naslednje jutro je bližnji policaj izvršil svoje dejanje. S policije so ga odvedli na zbirališče pri sv. Ivanu.

Zader. V fašističnih listih je polno hvale o Zadru, ker je lani dosegel največji odstotek

rojstev in s tem prvo mesto v Italiji. Na tisoč prebivalcev se je rodilo 38,6 otrok. Da gre ta prirastek na račun hrvaškega prebivalstva, o tem listi molčijo.

St. Vid nad Vipavo. V starosti 98 let je umrl gotovo najstarejši slovenski župnik Matej Rebolj. Rodil se je 15. septembra 1840 v Kranju. Pastirsko je v Sovinjak, Lovrani, Klani in Fruškah, nakar je l. 1922 stopil v pokoj.

Pomoč mednarodnega delavstva Španiji

Internacionali poslali 73 transportov potrebin lojalistom

Bruselj, Belgija. — Socialistična in strokovna internacionala sta poslali španskemu delavstvu že 73 transportov raznih potrebščin. To je razvidno iz poročila skupnega odbora obeh internacional za pomoč lojalistični Španiji. Delavstvo zbira pomoč za Španijo po vseh deželah, kjer so dovoljene delavske organizacije. Odbor obeh internacional je do sedaj zbral sedem milijonov frankov za špansko delavstvo.

Zadnjih deset pošilk, ki so šle v Madrid, Valencijo in Barcelono, so obsegale sledeče potrebine: 139 ton kondensiranega mleka; 52 ton gnjati, suhih rib in konzerviranega mesa; šest milijonov cigaret; 80 ton sladkorja; 28 in pol tone mila, pet ton leče; 80.000 paketov za otroke; dve ambulanci in deset ton medicinskih potrebščin; deset ton raznih delov za avtne troke in ambulance.

Poleg tega sta mednarodni odbor vzdržuje tudi Mednarodno bolnišnico v Ontenientu, Španija, za katero plačuje vse stroške.

Nedavno so angleške zadruge prejele iz Španije klic glede velike potrebe kondensiranega mleka za otroke. Angleški za drugarji so se takoj vrgli v kampanjo za prispevke in v razmeroma kratkem času poslali v Španijo večjo pošiljavo kondensiranega mleka. Kampanja se še nadaljuje in znašajo dnevni prispevki povprečno \$500.

Ubeglemu vodji stavke grozi dolg zapor

(Nadaljevanje s 1. strani.) vodijo proti Bealu komunisti, ker se je obrnil proti stranki in Stalinovemu režimu.

"Mi smo upali, da bodo komunisti ostali vsaj nevtralni v tej zadevi," je rekel Hugo Pollock, tajnik odbora. "Ne glede, kaj mislijo o Bealu, vsekakor dobro vedo, da je bil po krivici obtožen. Prav tako tudi vedo, da bi bilo vrženje Beala v zapor velika zapreka pri organiziranju delavstva na jugu. Toda vedno bolj postaja jasno, da smo se motili v svojem upanju."

"Mi še vedno apeliramo na voditelje komunistične stranke, naj spoznajo grozoto svojega postopanja in prenehajo s sodelovanjem z južnimi tekstilnimi tovarnami in trgovskimi zbornicami proti Bealu. V vsej zgodovini ameriškega delavstva najbrže ni primera, da bi šla kakšna frakcija do tako velikega ekstrema s svojo maščevalno politiko."

"Organizatorji tega odbora stoji na stališču, da je Bealovo mišljenje in njegove aktivnosti postranskega primena v primeru z bealovimi vprašanji, ki je boj za civilno svobodščino, pravica do organiziranja in do poštene obravnave. Naš edini interes na tem je, da preprečimo pahnjenje nedolžnega človeka v dvajsetletni zapor za zločin, katerega ni nikdar izvršil. Nam je predvsem na tem, da preprečimo podobno afero kakor je Mooneyjeva."

Ali ste naročeni na dnevnik Prosveto? Podpirajte svoj list!

Širjenje zadržanosti v Angliji

Zadnje leto so pridobile četr milijona novih članov

London. — Zadržano gibanje v Angliji je lansko leto naraslo za pol milijona novih članov, kakor poroča Reynolds News, zadržni nedeljski list. Več ko polovico prebivalstva Anglije spada v zadržano gibanje.

Promet v zadržnih trgovinah je lani znašel eno in četr milijarde dolarjev v primeru z \$1.100.000.000 leta 1936 — napredek za \$150.000. Zadržne trgovine so lani producirale blaga v vrednosti \$190.000.000 ali za \$20.000.000 več kakor leta 1936. Zadržna zveza Cooperative Wholesale je lani investirala v nova poslopja dvanajst milijonov dolarjev.

Minimalne plače za delavce v Washingtonu

Washington. — Komisija zveznega distrikta Columbijskega za določanje minimalnih plač je zadnje dni določila sledečo lestvico za delavce v Washingtonu: Za strežnice v restavracijah znaša minimalna plača \$13,25 na teden; \$17 za telefonske operativke, voznice vpenjač, klerkinje, inspektorice živeža in delavke pri obleki (check girls); za kuharice in druge delavke, ki pripravljajo živež ali delajo pri buših, je komisija določila \$16,50, \$14,50 pa za hišne delavke in nekatere druge.

Sueški prekop

Angleška straža ob prekopu. — Ob prastari karavanski poti. — "Da se odpre zemlja narodom"

Ob nedeljah zjutraj med sedmo in osmo uro v Kairu ni električnega toka, ker je v tem času vsak teden veliko čiščenje v elektrarni. Zato zjutraj na dan mojega odhoda niso mogli delovati železnice. Vročina v jedlinici je bila neznosna. Koraki plačilnega natakara so bili zelo majhni, nabijakim službenikom je teklo pot s črne čela. Nočni vratar, po rodu Španec, je zbolel na sončarici. Armenec je pred svojo kramarijo zapel ter se je zbudil prepozno, da bi še kaj obesil za spomin. Ceste so še prazne. Na kolodvoru je oddelek policajev. Angleži nosijo orožje, Egipčani pa samo gumijevke. Z vlakom se vozi tudi visok angleški častnik in na vsaki postaji je oddelek policajev. V vlak je še neko egiptsko nogometno moštvo, ki pozdravlja povsod policaje z glasnimi vzkliki. Med vožnjo se menjava o slikah: rodovitna zemlja, obdelano polje in puščava. Dvakrat smo srečali karavano kamel. Vlak vozi tudi po delu svetopisemske Jožefove dežele. Jožef je dobro skrbel za svoje ljudi. Že pogled iz vlaka kaže, da je vzhodno nilsko ustje še danes vredno svetopisemske pohvale.

Rodovitna, obdelana zemlja se zoži. Vse naokoli je puščava. Malo pred mestom Ismailia je v puščavi angleško taborišče z letališčem. Povsod so nove vojaške naprave in živahno vojaško življenje. Grade se ceste in železnice, ki bodo zvezale Ismailio in druge važne točke v kanalski coni a Kairom, Aleksandrijo in Suesom. Angleži so storiili vse, da jim bo življenje v puščavi čim udobnejše. Da je to mogoče, dokazuje mesto Ismailia ob jezeru Timah, katerega prebivalci po številu 25.000, so večina namščenci in delavci družbe, ki upravlja Sueški prekop. Čiste in lepe ulice z drevmi, vile v evropskem slogu. Služkinje z belimi avbami krtačijo po balkoni predpostojlnike. Hišni gospodari se sprehajajo s svojimi škotskimi terierji. Na eni sami hiši vira zastava. Na hiši je napis "Domus Italia". V kupeju je za prst debel prav. Prišel je uslužbenec in ga obrisal. Dal sem mu en plaster. Po nekaj minutah se je vrnil in rekel, da je plaster ponarejen. Dal sem mu seveda še enega.

Prvi pogled na Sueški prekop razočara. Vidi se sto metrov širok pas vode sredi puščave. Potem nenadna fantastična slika: velik parnik. Če je prekop pokrit s puščavskim peskom, se zdi, kakor da bi plul parnik skozi pesek. Na morju se zde celo največje ladje majhne, toda parnik s komaj par tisoč tonami v puščavi se zdi neizmerno velik. Največja hitrost v prekopu je okoli deset kilometrov na uro. Prevoz prevzajata dva pilota. Ladje, ki prevažajo eksplozivne snovi, morajo razobesiti rdečo zastavo in nad njo črno kroglo ter morajo voziti v neki razdalji od ostalih ladij. Za vožnjo v temi skrbje reflektorji. Ker traja vsaka vožnja najmanj petnajst ur, mora voziti vsaka ladja tudi v najugodnejšem slučaju več ur v temi. Na asfaltirani cesti, ki vodi iz Ismailie na več mestih neposredno ob prekopu, ni bilo mnogo prometa. Videl sem le nove avtomobile z livriranimi šoferji. Čez kakih trideset minut se je vlak ustavil na postaji Kantara-West. Kantara pomeni most. Kdor se pelje v Palestino, mora izstopiti na tem majhnem kolodvoru ter se prepeljati čez prekop v Kantaro-Ost. Od tam drži angleška vojska železnica skozi Sinajsko puščavo v Jeruzalem. Proga sledi karavanski poti, ki je že v prastarih časih vezala Egipt s Palestino in je vodila še dalje v Damask. Tu je potoval Abraham, tu so peljali Jožefa v egiptovski ujetništvo, po tej poti so šli Jožefovi bratje in potem oče Jakob v sedmih suhih letih. Tu je romalo Salomonovo speperiško blago v Memfis. Pozneje je bežala tu Sv. družina v Egipt. Za Kantaro se začne veliko mensalehako jezero. Iz ogromne vodne površine štrle številni otočji. Jadruce in vodne ptice ozivljajo enolično sliko. Na levi vodi, na desni prekop, puščava ali izsušeno jezersko dno — vmes pa železniška proga.

L. 1915 so Turki v začetku februarja napadli prekop ter hoteli zavzeti Ismailio. Čeprav je bil napad dobro pripravljen, se je moral izjaloviti, ker se turške nade, da se bodo Egipčani uprli Angležem, niso uresničile. Kako so Turki računali z uporom v Egiptu, dokazuje to, da so izvedli napad samo z 20.000 možmi brez težkega topništva proti nasprotniku, ki je razpolagal s trikrat večjim številom vojaštva in ki je lahko brez težav poskrbel za rezervo. Turški neuspeh je samo potrdil to, kar so doživeli Kleopatra (Aktium), Napoleon (Abukir) in Egipčani pri Aleksandriji: Usoda Egipta se lahko odloči samo na morju, nikoli pa ne na suhem.

Na zapadni strani pristanišča je skoraj šest kilometrov dolg valolom. Tu je postavljen spomenik graditelju prekopa Ferdinandu pl. Lessepsu. Na podstavku so besede: Aperi te terram gentibus (da se odpre zemlja narodom). Te besede niso pretirane. "To ni bila izvirna misel," je dejal sam Lesseps, "vsak otrok bi ob pogledu na zemljevid mogel misliti na prekop." Najpreprostejše reči so včasih najtežje. Že dva tisoč let pred našim štetjem je menda faraon Sesostris spojil Rdeče morje s prekopom ob vzhodnem ustju Nila. Okoli 600 pr. Kr. je faraon Reho začel obnovljati davno s peskom zasuti prekop. Kakor poroča Herodot, je zahtevala gradnja tega prekopa 120.000 človeških žrtev. Perzijski kralj Darij je končal prekop, katerega so uporabljali več stoletij. Ladjam kraljice Kleopatre se je posrečilo zbežati skozi ta prekop v Rdeče morje. V sedmem stoletju naše ere je obstojala spet začasna možnost prevoza med Sredozemskim in Rdečim morjem. Pri vseh teh vodnih poteh je šlo za zvezo med Nilom in Rdečim morjem, ne pa za prekop med Afriko in Azijo, kakor ga predstavlja danes Sueški kanal. Tak načrt so prvi izdelali inženirji Napoleoneve francoske ekspedije v Egiptu. Inž. Lepere je pri meritvah napravil usodno napako, ker je med vodnima površinama Rdečega in Sredozemskega morja izračunal razliko 10 m. Zaradi te napake so načrt odložili. Šele meritve avstrijskega inž. Al. Negrellija so odpravile ta pogršek. Poleg Napoleona, ki je s svojo politično daljnosežnostjo dal prvo pobudo,

Križaj na glasu odličnega pilota

Kako se je rešil iz Francovega ujetništva

Naslednje dnevočasopisje je preteklo leto že večkrat pisalo o primorskem rojaku Josipu Križaju, sedanjem odličnem pilotu španskega zračnega brodograja. Ker pa vesti o Križaju in njegovi usodi niso bile prav točne, objavljamo zdaj poročilo, ki smo ga prejeli iz Pariza:

Pilot Josip Križaj je prispel ob koncu oktobra l. 1936 iz Jugoslavije v Pariz, kjer se je javil tamkajšnjemu vojnemu zastopniku španske vlade. V Parizu je dobil tudi redni potni list. Obenem s njim sta bila sprejeta lani dan še dva Rusi, pilota, s katerima je skupno podpisal pogodbo z madridsko vlado, da stopajo kot prostovoljci v špansko armado, za kar bodo prejeli mesečno 3000 frankov. Nekaj dni nato so vsi trojci prepeljali z avionom iz Pariza v Madrid, kjer so Križaja dodeli k lovski eskadrili. Takoj drugi dan je dobil lovsko letalo španskega izvora in takoj dokazal, da je pilot-lovca velikega formata. Ker mu je aparat razvil preveliko brzino in tudi njegov akcijski radij ni bil dovolj velik, je naslednji svoj aparat zamenjal za ruskega, ki je po njegovem mišljenju najpopolnejši avion sodobne produkcije. Ruski lovec tipa "Nataša" je razvijal normalno 600 km brzino na uro. Bil je seveda najmoderneje opremljen.

Drugi dan svojega vojnega udejstvovanja se je zgodil dvignil s "Natašo" in se izkazal za nenadomestljivega lovca, predznaka in neustrašenega borca ter dovršenega aviatika. Njegova zvižkala, ko se je delal kakor da bi bilo letalo pokvarjeno in za nadaljnjo borbo nesposobno, je zbudila nedeljno priznanje. Drugih uspehov ne bom opisoval, omenim naj le, da ga je že lani dan po pristanku na aerodromu pričakoval komandant madridskega zračnega brodograja in ga takoj imenoval za komandanta lovke eskadre z mesečno plačo 25.000 frankov.

Jože Križaj si je pridobil sloves najboljšega vojnega letalca na svetu. Prav zaradi njega je prispel na letališče pri Madridu tudi minister vojske in mornarice, da ga osebno spozna in čestita kot junaku zračnih višav. Hotel mu je tudi prirediti slavnostno pojedino, kar pa je Jože Križaj v svoji skromnosti odklonil. Uspehi so sledili uspehom in naš rojak se je sleherni dan vračal a svojo "Natašo" kot zmagovalca. Tako se je boril pod vročim južnim solncem polnih 50 dni brez vsake večje neizgode. Vzletel je vedno prvi, vračal se zmerom poslednji, v zraku in v je Negrelli "pravi oče" Sueškega prekopa. Umrl je 1888, eno leto pred začetkom gradnje. Prekop je bil v bistvu zgrajen po njegovih načrtih.

Tudi pri odhodu iz Egipta preiskujejo kovce. Za vsak kovč prtljage je treba plačati posebno pristojbino. Zanimivo je, da mora tudi inozemec h karantenskemu zdravniku, katerega mora plačati 15 plastov za zdravstveno sprejelo. Pred zdravniškimi vrati je sedel uradnik, ki je s palcem pokazal preko rame vhod k zdravniku. Ko sem se vrnil, je molil roko in pričakoval bakšiš.

O velikosti in pomenu prometa skozi prekop govore naslednji podatki. Železnica med Port Saidom in Suesom mora obvladovati pot podnevi in ponoči vsako uro po deset vlakov. Število voženj skozi prekop je znašalo 1935, ki je bilo zaradi vojne v Abesiniji posebno ugodno, 5992 z 32.811.000 netto reg. tonami, vendar ni doseglo najboljšega leta 1929 s 6274 vožnjami in 33.466.000 tonami.

Parniki neprestano prihajajo in odhajajo iz Port Saida in vsak pozdravi z zastavo poslopje prekopalne družbe. V nedeljo popoldne je bilo tam vse mirno. Vsa je kazalo ono tiho odličnost, ki jo daje cena 243 funtov sterlingov za eno delnico v vrednosti 250 frankov. —Hr. L.

boju je bil kakor doma. Po šest in še več ur dnevno se je s svojo "Natašo" boril kot junak proti številno močnejšemu nasprotniku in se vrnil domov šele tedaj, ko je bilo očiščeno.

Enainpetdeseti dan svojega uspešnega zračnega udejstvovanja se je spet dvignil v zračne višave. Spremljal je z dvema španskima pilotoma-lovciema štiri težke bombarderje. Nenadoma so se pojavili pred njimi trije sovražni lovci. Španska pilota sta se ustrašila njihovih aparatov in se umaknila, prav tako pa so se morali umakniti tudi bombarderji, ki za borbo z lovci zaradi svoje neokretnosti niso sposobni. Križaj pa se jih ni zbal. Dasi je bil sam, se je spustil v boj, in to v višini 3000 metrov. Po hudih, približno 10 minutni borbi se mu je nenaadoma vnel aparat. Že močno opečen je v izredni prišebnosti skočil s padalom iz aviona. Padalo pa je odprl šele v višini 1000 metrov, da ga med počasnim padanjem ne bi ubili sovražniki. Ta manever se mu je sicer posrečil, nenadni pritisk zraka, ko se je padalo odprlo, pa mu je zlomil tri rebra, ker je imel okrog prsnega koša pripeto padalo. Pristal je še dovolj srečno, toda na Francovem ozemlju. Zaznal je tudi, da mu sledijo Francovi vojaški-črnezi iz španskega Maroka. S poslednjimi močmi se je privlekel do kratek smokve in tako usel zasledovalcem. Šele zdaj je opazil, da mu je krogla odnesla prst na nogi, da je zelo nevarno obagan in da ima poleg polomljenih reber tudi nogo pod kolonom dvakrat prestreljeno. Ker je močno krvavel, si je ranjeno nogo privezal na nižjo vejo, da ni kri curkoma otekala.

Tako je preživel enainpetdeset dan, naslednji večer pa je skušal pobegniti k svojim. Bil pa je popolnoma iscrpan zaradi ran in velike izgube krvi. Obelžal je pri neki manjši reki in čakal smrti. Tu sta pa našla dva Francova vojaka in ga z vozom prepeljala do Salamanke, kjer so takoj spoznali pogramnega letalca. Brez posebnega zasliševanja so ga hoteli ustreliti, toda neki narednik se je zavzel zanj. Odvedli so ga na poveljstvo, kjer so ga zasliševali in poizvedovali o vojnih vladnih pripravah. Ker njihovo zasliševanje ni imelo uspeha, so ga strahovito mučili in tepili, ter ga ponovno postavljali pred puške, toda Križaj je prenesel vse. Prosil je, naj ga ubijejo, zagotovil pa je, da se bo isto zgodilo tudi ujetim Francovim oficirjem na vladni strani. Toda vse grožnje niso pomagale. Zopet so ga nečloveško mučili in ostal je pri življenju samo zaradi svoje izredno močne konstitucije in brezprimerne energije. Kljub bližnji in hudim ranam je ostal pri življenju. Po devetih mesecih trpljenja so zamenjali njega in dva ujeta Rusi za sedem Francovih oficirjev. Odšel je v bolnišnico v Pariz, kjer so ga izlečili. — Zdal pa je še spet nekaj tednov v Valenciji.

Seja sveta mornarskih unij u San Franciscu

San Francisco, Cal. — Konferenca združenih mornarskih unij, na kateri je bil ustanovljen skupni svet, je naznanila, da se bo prva seja sveta vršila v tem mestu. Datum bo določen pozneje. Program, ki je bil sprejet na konferenci, bo predložen članom v odobritev. Konferenca je izrekla obžalovanje, ker unija mornarjev ob Pacifiku ni poslala svojih delegatov, zaeno pa je naglasila, da bo podpirala vse poskuse, da pride do popolne enotnosti med organiziranimi mornarji, kljub opoziciji s strani nekaterih uradnikov. Kooperacija z Zvezo mornarskih delavcev na vzhodu je bila zagotovljena.

Hotelski delavci zapretili s stavko

San Francisco, Cal. — Unija hotelskih delavcev je zapretila z oklicem stavke v nekaterih hotelih, ki krajšo provizije pred nekaj meseci sklenjene pogodbe. Največji grešniki so upravitelji malih hotelov, pravi Joseph Marino, tajnik unije Hotel & Apartment Clerks & Office Employees. Zadnja stavka je rezultirala v priznanju unije in podpisu pogodbe.

F. M. DOSTOJEVSKIJ:

Bratje Karamazovi

Roman v štirih delih s oplogom—Poslovenil Vladimir Levstik

Res je, da je čez poltridesletje spet zabredel v neko norčijo in je njegovo ime postalo znano celo našemu mirovnemu sodniku, a ta norčija je bila že čisto drugačne vrste, kar nekam smešno in neumna, in kakor se je izkazalo, je niti ni bil sam napravil, ampak je bil vanjo samo zapleten. Toda o tem se utegnemo pozneje kaj pomeniti.

Mati je slej ko prej trepetala in se mučila, v Dardanelovu pa je vzporedno z njenimi skrbmi vse bolj in bolj naraščalo upanje. Pripomniti je treba, da je Kolja s te strani razumel Dardanelovu in slutil, kaj mu je, ter ga zaradi njegovih čustev seveda globoko preziral; preje je bil celo tako nerahločuten, da je kazal to svoje preziranje pred materjo in ji od daleč namigaval, da ve, po čem stremi Dardanelov. Po tistem dogodku na železnici pa je tudi v tem pogledu izpremenil svoje vedenje: namigov si ni več dovoljeval, niti najbolj oddaljenih ne, in o Dardanelovu se je jel v pričo matere bolj spoštljivo izražati, kar je neznatna Ana Fjodorovna v svojem srcu takoj z brezmejno hvaležnostjo zautila; zato pa je pri najmanjši, najbolj slučajni besedi o Dardanelovu, pa da je prišla iz ust še tako postranskega gosta, samo da je bil Kolja prisoten, od sramežljivosti mahoma vsa zardela kakor roža. Kolja je v takih trenutkih mrko gledal skozi okno, ogledoval svoje črevlje, "ali ne piha vanje", ali pa srdito klical "Perezvona", kosmatga, dokaj velikega in garjavega psa, ki ga je bil pred mesecem dni nenadoma nekje dobil, privlekel domov in ga kdo ve zakaj skrival v stanovanju, ne da bi ga pokazal komurkoli izmed tovarišev. Mučil ga je strašno, ga učil vsakovrstnih umetnin in spravil uboge psa do tega, da je tulil v njegovi odsotnosti, kadar je bil šol, in se, kadar je prišel domov, kakor iz uma zaganjal vanj, evill od burne radosti, valjal se po tleh, delal se mrtvega itd.—z eno besedo, razkazoval vse umetnosti, katerih ga je bil naučil, in to ne več na njegovo zahtevo, ampak samo v ognju svojega navdušenja in hvaležnosti svojega srca.

Res: pozabil sem omeniti, da je bil Kolja Krasotkin prav tisti deček, ki ga je čitatelj že znani deček Iljuša, sin odslovljenega štabnega kapetana Snjegirjova, dregnil s peresnim nožikom v bedro, braneč očeta, ki so ga šolarji pitali z "omelom".

II

Otročaja

In tako je sedel deček Kolja Krasotkin tiste ga mrzlega vetrovnega novembrskega jutra doma. Bila je nedelja in šole ni bilo. Toda enajsta ura je bila že minila in Kolja je moral "zaradi neke sile važne stvari" brezpogojno nekam z doma, med tem pa je bil v vsej hiši sam doma kakor pravi hišni čuvaj, zakaj nanosilo je bilo tako, da so bili vsi starejši prebivalci zaradi neke izredne originalne okoliščine odšli z doma. V hiši vdove Krasotkine je bilo nasproti stanovanju, ki ga je imela sama, še majhno stanovanje dveh nevelikih sob, edino, ki so ga oddajali v najem; živela je v njem doktorica z dvema majhnima otrokoma. Ta doktorica je bila z Ano Fjodorovno enakih let in njena velika prijateljica, doktor sam pa bil že pred letom dni odpotoval, najprej v Orenburg in od tod v Taškent, in zdaj je bilo že pol leta, kar ni bilo več ne duha ne sluha o njem, tako da bi si bila doktorica oči izoklala od žalosti, če bi ne bila imela svojega prijateljstva z gospo Krasotkino. In glej, da bi bila mero nesreče polna, se je moralo kakor nalašč zgoditi, da je prav tisto noč s soboto na nedejo Katerina, edina doktorčina služkinja, zdajci in povsem nepričakovano naznanila svoji gospe, da namerava proti jutru roditi otročiča. Kako je bilo mogoče, da ni tega vse dotlej nihče opazil, se je zdelo vsem malone čudež. Prepadena doktorica je sklenila, da prepreči Katerino, dokler je še čas, v neki zavod, ki je urejen za take primere pri babici v našem mestecu. Ker ji je bila ta služkinja zelo pri srcu, je svoj načrt neutegoma tudi izpolnila: odpeljala jo je in ostala povrh še sama pri njej. Nato, že zjutraj, je postalo iz umevnega razloga potreba vsega prijateljskega sočutja in pomoči gospe Krasotkine same, ki je imela glede

na ta slučaj možnost, da nekoga nečesa poprosi in izkaže neko pokroviteljstvo. Tako sta bili obe dami odsotni, dekla gospe Krasotkine, seljakinja Agafja, pa je bila šla na trg in Kolja je tako postal za nekaj časa čuvaj in varuh "drobiža", to je, doktoričinega dečka in deklice, ki sta bila ostala brez žive duše. Čuvati hiše se Kolja ni bal in vrhu tega je bil pri njem Perezvon, ki mu je bilo zaukazano, da mora na trebuhu ležati v predsobju pod kloppo, "ne da bi se ganil", in ki je prav zato slehernikrat, kadar je stopil v predsobje Kolja, ki se je izprehajal po stanovanju, trzil z glavjo in dvakrat krepko in laskajoče udaril z repom ob tla; toda joj, nobenkrat se ni oglasil žvižg, češ, pridi! Kolja je grozeče pogledoval na nesrečnega psa in ta je vselej iznova zamrl v poslušni odreenelosti. A če je spravljalo Koljo kaj v zadrego, je bil to edino "drobiž". Na nepričakovani dogodek s Katerino je gledal seveda s kar najglobljim zaničevanjem, toda osirotela otroka je imel zelo rad in jima je bil že nesel neko knjižico. Starejša, deklica Nastja, ki ji je bilo že osem let, je znala čitati, a mlajši otrok, sedemletni deček Kostja, je zelo rad poslušal, kadar mu je Nastja čitala. Krasotkin bi jima bil seveda lahko našel kak zanimivejši posel, na primer, če bi ju bil postavil vstric in se jel z njima igrati vojniške ali skrivati po vsej hiši. Tako je bil preje že večkrat napravil in nič sram ga ni bilo tega, tako da se je nekoč celo v šoli raznel, dave Krasotkin doma igra s svojima malima stanovalecema konjička in skače kakor stranski konj ter zavija glavo; toda Krasotkin je ponosno zavrnil to obdolžitev in opozoril na to, da bi bilo s trinajstletnimi vrstniki "v naših časih" res da sramotno igrati se konjičke, pa da dela to zaradi "malih dvih", ker ju ima rad, in zaradi njegovih čustev ga ne sme nihče klicati na odgovor. Zato sta ga malčka tudi oboževala. A to pot mu ni bilo do igre. Imel je sam svoj sila važni, videti je bilo, da kar nekam skrivnostni opravke, med tem pa je čas mineval in Agafja, ki bi jo bil mogel pustiti pri otrocih, se še vedno ni hotela vrniti s trga. Že nekajkrat je bil stopil preko veže, odprl doktoričina vrata in v skrbih pogledal na "otročaja", ki sta po njegovem naročilu sedela pri knjižici in se mu slehernikrat, kadar je odprl vrata, molče na vsa usta nasmehnila, nadejaje se, da stopi to pot noter in napravi kaj lepega in zabavnega. Toda Kolja je bil notranje vznemirjen in ni stopil v sobo. Naposled, ko je odbilo enajst, se je trdno in končnoveljavno namenil, da ne bo več čakal "preklete" Agafje, ako se čez deset minut ne vrne, ampak da pojde z doma, seveda pa prej zaobljubi mala dva, da se v njegovi odsotnosti ne bosta ne bala ne uganjala neumnosti ne plakala od strahu. V takih mislih je oblekel svoj podložni zimski površnik s krznim vratnikom iz nekakšne kosovine, obesil svojo torbo preko ramena in se vzliz mnogokratnim materinim prošnjam, naj, kadar gre v "takem mrazu" z doma, vselej obuje galoše, samo z zaničevanjem ozri nanje ter odšel v samih črevljih. Ko ga je Perezvon zagledal oblečenega, je jel še močneje tolči z repom po tleh, nervozno drgetati po vsem telesu in celo žalostno zavijati, toda Kolja si je ob pogledu na to strastno kopnenje svojega psa dejal, da to škodi disciplini, in ga je zadržal pod kloppo, čeprav samo za minuto; šele ko je odprl vrata v vežo, mu je zdajci poživljal. Pes je kakor iz uma skočil po koncu in jel od navdušenja poskakovati pred njim. Onkraj veže je Kolja odprl vrata k "otročajema". Sedela sta za mizico kakor preje, a čitala nista več, ampak sta se vročkovno o nečem prepirala. Malčka sta se pogosto pričakala drug z drugim zastran raznih izživajočih življenjskih predmetov, pri čemer je Nastja kot starejša seveda vselej zmagala; ako se Kostja ni strinjal z njo, se je navadno zatekel h Kolji Krasotkinu in odločitev tega je obveljala kot absolutna razsodba zaobse prizadeti stranki. To pot se je zadel spor "otročajev" Krasotkinu nekam zanimiv in obstal je med vrati, da bi ju poslušal. Malčka sta videla, da ju poslušata, in sta še tem bolj razvneto nadaljevala svoj prepir.

(Dalje prihodnjik.)

Narodu, da so knapje (rudarji) zastrajkali in po enem tednu štrajka zmagali, dobili povznanje plače in 8 urni delavnik. Prej so delali po 12 ur na dan s plečo mezd. Slovenski Narod je komentiral na dolgo in široko, da so knapje bili upravičeni do svojih zahtev, da se jim je položaj izboljšal, da so se končno podjetniki "usmilili" in knapom želje izpolnili. Katoliški tednik Domoljub pa je pisal proti, da ni prav, ko so podjetniki ugodili knapom njihove zahteve, ker da so bili na boljšem kot kmetje. Poleti delajo lepo v senci, pozimi pa na gorkem. Sedaj bodo imeli še več časa za pijačevanje in druge lumparije. Toda na kmetih ne bo hotel nihče več biti za hlapeca. Tako je komentiral katoliški Domoljub, ki se ni nikdar zavzemal za izboljšanje delavskega položaja. Takrat sem še verjel v verske dogme in fraze, pa sem se odločil, da po končani vojaški službi postanem tudi jaz knap, ne več kmečki suženj-hlapec, pa naj piše katoliški list kar hoče.

Leta 1892 sem doslužil vojaške in se podal na Zgornje Štajersko v Leoben k premožkopni družbi Draže. Kot vojak sem delo lahko dobil. Sklenil sem, da se bom tudi jaz organiziral, čim bom izvedel podrobnosti o rudarski organizaciji in nje koristih. Najprej sem v rovu vozičke rinil. Delavec, ki je pregledoval tračnice in pritrjeval žebelje, se je večkrat pri meni ustavil. Pogovorjala sva se o vojaščini, saj je bil tudi on vojak. Pravil sem mu, kaj vse sem pri vojakih čital, pa se je čudil. Povedal mi je, da je pri delavski organizaciji delavski zaupnik in obljubil sem mu, da se tudi jaz vpišem v rudarsko unijo, čim prej me privedejo. Tako se je zgodilo. Prvega delavskega slovenskega govornika sem slišal, ko je govoril Anthon Grabovec. Takrat sem sklenil, da pri delavski organizaciji ostanem do smrti. Čudil sem se, zakaj vsi rudarji ne pristopijo k organizaciji; ker so se odprle oči meni, kmečkemu trdelinu versko zatebljenemu, zakaj se ne bi drugim.

Prvo leto dela v rovu sem rinil vozove na prepihu. Kadar ni bilo vozov, sem sedel, ker pa sem bil znojen, sem se na prepihu težko prehladil in sledila je vročinska bolezen, nakar so me poslali v bolnišnico Bratovske skladnice. Nesreča je bila v tem, da je bil zdravnik tiste organizacije slaboumen. Pisal se je Sprung. Stari rudarji se ga gotovo še spominjajo, kateri so delali v Leobnu. Ta človek je mnogo mladih fantov iz Spodnje Štajerske in Kranjske "ozdravil" za pokopališče. Tako bi bil tudi mene, ako bi ne bilo poleg mene človeka, ki je bil pobit na nogi in ki je poleg slovensčine obvladal tudi nemščino. Zdravnik je seveda razumel, ko je bolniški strežnik pravil, da z menoj ne bo nič, da se zame ni treba mnogo brigati, ker ne bom ozdravel. Moj tovariš, čigar ime sem pa pozabil, mi je povedal, da je tisti zdravnik blazen, da ne more prenesti tožb bolnikov, da jim gre na slabše. Ako hoče bolnik okrevati, mu mora vselej reči, da se počuti bolje. Naslednji dan sem mu na vprašanje odgovoril, da sem veliko boljše, četudi sem bil v resnici slabši. Zdravnik je rekel bolničarki, da sem trdne narave, morda prenesem in naj mi da boljše hrano. Takoj mi je prinesla kozarek konjaka, nakar sem se v resnici bolje počutil. Tudi tretji dan sem mu rekel, da sem boljše, pa je rekel, če imam kaj denarja, da mi prinesejo vsak dan opoldne četrtilitra vina, pa bom kmalu zdrav.

Zdravje se mi je hitro vračalo, pa me ni ozdravil tisti zdravnik, ampak moj tovariš.

Ko sem bil leta 1914 na obisku v Leobnu, so mi povedali, da se je omenjenemu zdravniku popolnoma omračil um in je umrl. Moj tovariš je odpotoval v Nemčijo. Njemu sem dolžan zahvalo za ozdravljenje, ne dohtarju. V Leobnu sem bil približno vsega skupaj 12 let, vedno sem sovražil tiste, ki se niso hoteli organizirati in tako tudi omahljive, ki čakajo, kdaj jim bodo drugi skledo napolnili, da prisedejo k obloženim mizi, ne da bi pomagali skledo napolniti. Mlačneže še danes sovražim, ker gredo rajši v nasprotno organizacijo. Oni so coka napredku. V Leobnu so mi zaupali razne odbore in sem delal za delavsko politično, strokovno in konzumno organizacijo. Čim je premožkovniška družba izvedela o mojih aktivnostih, me je začela šikanirati in mi dala slabše delo ter nižjo plačo, odslužiti pa me ni mogla, ker sem bil v odboru Bratovske skladnice, zakon pa je dojel, da odborikov ne smejo odslužiti. Čutil sem, ako ne bom več odborik, bom dobil brcu, pa sem jim leta 1904 fige pokazal in se odpravil v Ameriko, kjer sem se pridružil delavski organizaciji. Poslovil sem se od sodrugov in sodružic in jim obljubil, da se spet vidimo. To obljubo sem izpolnil leta 1914, tik pred svetovno vojno pa sem se vrnil v Ameriko.

Ko sem se mudil na obisku v starem kraju leta 1914, sem obiskal seveda moje rojstno vas Lužo in hišico, v kateri je tekla moja zibelka. Hišica stoji na hribu, s katerega je lep razgled po dolini. Na hribih se vidijo družne cerkvice in slišijo zvonovali "iz dvanajstih far". S hišnega praga se vidi dva starodavna gradova v razvalinah, Kozjek in Šumberg, ki sta bila pred davnim časom močni trdnjavi pred turškimi vpadi. Pokojni slovenski pisatelj Josip Jurčič jih je v svojih spisih spretno opisal. Obiskal sem tudi mojega prvega gospodarja in njegovo ženo, kjer sem v mladih letih služil za hlapeca. Bila sta bolj stara kot sem sedaj jaz. Živela sta na prevziku, grunt sta dala sinu, katerega sem večkrat zibal, ko sem bil pri njih za pastirja. Stari možakar, ki so mu rekli Kokelj, je omenil razne dogodivščine iz moje mladostne dobe, da sem bil priden in ko sem bil nevarno bolan, je zame pri "padarju" kupil zdravila za 32 krajcarjev, ako bi mu jih dal nazaj, bi on dal za mašo, da bi imel več sreče, saj ve, da imam dosti denarja, ker sem prišel iz Amerike itd. V žepu sem že držal srebrni dolar, da mu ga bi dal, v tistem momentu pa sem se spomnil zverinskoga batinarja, ki sem ga dobil od tistega kaplana zaradi maše. Prazno roko sem potegnil iz žepa. Mašo lahko sam berem, kakor sem jo večkrat v mladosti iz molitvene knjižice, sem odvrnil in se od njiju poslovil.

Ko se je 1. aprila 1914 pričela rudarska stavka, sem se namenil, da ostanem v stari domovini na obisku vse poletje, da bi hodil po tistem gozdu z mašom poraščenem, kot bi hodil po bogati preprogi, kakor sem hodil po njem v rani mladosti, ker nisem hotel h krščanskemu nauku. V Leobnu sem imel še nekaj denarju v konzumnem društvu, ki sem ga dvignil z namenom, da tam ostanem par mesecev. Zatekel sem si sprehodov po prijaznih štajerskih planinah, kakor pred leti s sodrugi, ko sem bil član organizacije "Natur Freunde" (Prijatelji narave). Namenil sem se, da obiščem Trbiž, kjer sem tri leta služil vojaške in kjer mi je znana vsaka steza, vsaka pot, vsak okoliški koroški hrib, zlasti pa Višarski hrib, kamor pride vsako poletje obilo letovščinarjev ali turistov, ki pridejo na sveži zrak, kakršen je na Sv. Višarjih. "Kdor pride gor z bergljami, gre gotovo dol brez njih..." Mnogo ljudi gre na hrib več radi zdravja kakor valed pobožnosti. Tak je bil tudi moj namen. Ko sem bil pri vojakih, sem si večkrat vzel dopust in šel v hribe. Ampak vse te lepe načrte sem opustil, ko sem slutil, da se mi lahko kaj pripeti. Ljudje so s prtom za menoj kazali, da sem iz Amerike prinesel strašansko veliko denarja. Le moji sodrugi so razumeli, da rudar niti v Ameriki ne more obo-

Frank P. Walsh (levo) in John F. Finerty, odvetnika Tom Mooneyja, delavskega jetnika, ki upa, da bo kmalu izpuščen iz

gateti. Svarili so me pred žiljovci in vladnimi vojuni, kajti takrat se je v Avstriji nekaj pripravljalo, bati pa se mi ni treba, ker imam pravilne listine, paziti pa moram, da mi jih kdo ne izmakne.

Sodruga sem popolnoma razumel. Neki notranji glas mi je velel: "Nace, pojdi nazaj v Ameriko, kakor hitro mogoče." Ubogal sem. Koncem julija sem se spet bil na Glencoe, Ohio, kjer sem se izredno dobro počutil in par tednov pozneje, koncem avgusta, je izbruhnila svetovna vojna. Rudarska stavka še ni bila končana. Trajala je 14 mesecev. Rudarji so deloma zmagali. Časa sem imel dovolj in svoje vtise iz starega kraja sem objavil v Proletarcu in nekaj v Prosveti.

V tej moji novi domovini samotarim. Da se bi oženil, se mi ni videlo. Krize in stavke so mi to veselje prekrizale in tako sem ostal "svoboden", zraven pa je prišla bolezen, nesreče pa se me tudi niso izogibale. Trpinčel me je slepič, ki sem si ga dal od strani. Na desnem očesu sem izgubil vid, ko je vanj priletel kos kamna. Sedaj pa sem v svoji visoki starosti zgubil vso energijo in ne morem več delati in agitirati za delavsko stvar kot sem pred leti. Plačujem mesečne prispevke JSZ in sem naročen na njene publikacije, tako tudi na publikacije SNPJ in na Svobodo v s tem kraju, dalje na Cankarjev glasnik in Cankarjeve knjige ter druge tiskovine. Le tej delavski literaturi se moram zahvaliti, tako tudi delavskim shodom in predavanjem, katerih sem se udeleževal, da sem dobil nekaj znanja, tako da mi sedaj na stara leta ni treba iti v sirotišnico. Mnogo starih samcev je, ki se niso v svoji mladosti brigali za nobeno stvar in so šli v sirotišnice, pa še tam jim vrata zapirajo, kar je pač žalostno v sedanjem položaju. Nad 45 let sem v delavskem gibanju, pridobil sem si mnogo prijateljev in prijateljic v stari in novi domovini. To me še poživljuje in razveseli, namreč zavest, da sem se odločil za pravo pot v svojem življenju. Od ust sem si pritrgoval in hranil za stara leta, da bi preživel zadnje dni življenja v miru. Prišli pa so štrajki, krize in razne druge neprilike ter nadloge. To je še sreča, da sem upravičen do starostne podpore in prejmem \$15 mesečno. Vse moje življenje je bilo trnjeva pot, le včasih med ožjimi prijatelji in sodrugi sem užil kakšno veselo uro in se razvedril. To me veseli, da ne bo treba več dolgo živeti in grenkob uživati. Čitatelji tega spisa naj mi pa oprostijo, ako se jim bo zdel suhoparen.

Ali ste še naročili Prosveto ali Mladinski list svojemu prijatelju ali sorodniku v domovino? To je edini dar trajne vrednosti, ki ga za mal denar lahko poljete svojem v domovino.

Tom Mooney, njegova žena in mati. Slika je bila vjeta v obravnave proti Mooneyju 1. 1916.

Spomini iz mladih let

Piše Nace Ziemberger

(Nadaljevanje iz konce.)

Zivljenje je potekalo naprej. Hlapčeval in zrastle sem v mladost, medtem pa želel, da me bi potrdili k vojakom, kar mi morda odpre drugo pot, da bo konec hlapčevanja na kmetih. Ta želja se mi je izpolnila. Dodeljen sem bil 7. lovskemu polku 3. stotniji. Stotnik je bil Slovenec Friderik Bamberg iz Ljubljane. V zimskem času je uveličel kolo za pouk v pisanju in čitanju in za računstvo, kar je bilo zame prava sreča, ker sem si želel boljšega pouka o teh predmetih. Se večja sreča je pa bila, ko sem bil zadnje leto dodeljen k polkovnemu zdravniku za slugo. Zdravnik je bil samec, prava gorenjska korenina, doma

od Železnikov, po imenu Franc Kosmel. Bil je svobodomislec in liberalce. Njegov brat je bil duhovnik. Zdravnik je imel dokaj obširno knjižnico nemških in slovenskih knjig, Jurčičeve in Tavčarjeve spise, naročen je bil na dnevnik Slovenski Narod, na Domoljub in Rodoljub, na Ljubljanski Zvon in šaljivi list Brus. Ker sem imel dovolj časa, sem vse prečital. Drugega dela nisem imel kot skrbeti za red njegovih dvih sob in svojo, snajiti obleko itd. Zjutraj je šel večkrat zdoma in se vrnil šele ponoči, jaz pa sem moral biti ves čas doma, da sem odgovarjal obiskovalcem, vojaškim in civilnim, kdaj se zdravnik vrne. O rožja in nahrbtnika nisem imel, niti nisem hodil na vaje, nosil sem boljše obleko, kar so mi dru-

gi zavidali. V vojašnico ali kasarno sem hodil le k obedom in takim stvarim, zraven pa sem bil deležen malih plačil.

Takrat sem čital v Slovenskem

John W. Hanes (desno) polaga prisego kot član federalne borzne komisije. Na levi je Frank P. Branson, tajnik komisije, na sredini pa W. O. Douglas, načelnik komisije.